

ΤΑ ΑΓΙΑ ΛΕΙΨΑΝΑ

ΥΠΟ

Ν. Δ. ΛΕΒΙΔΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ. ΑΘΗΝΑΙ 1872

(εἰς 12ον σελ. 60.)

Ὅταν πρόκειται νὰ ἐκριζώσωμεν ἀπὸ τῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ προλήψεις, ἐπιβλαβεῖς μὲν, ἀλλὰ πρὸ χρόνου πολλοῦ ἐρριζωμένας, δύο μόνον ὅπλα δύναμεθα, νομίζομεν, νὰ μεταχειρισθώμεν: τὴν σάτυραν καὶ τὴν συζήτησιν, τὴν ἐρειδομένην οὐχὶ ἐπὶ ἀβασίμων ἀποκαλύψεων καὶ ἐπιχειρημάτων ἐκ τῆς θρησκείας ἀντλούμενων, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς ἐπιστήμης· καὶ ἡ μὲν σάτυρα, πικρῶς κατειρωνευομένη, ἀποκαλύπτει τὴν γελοίαν τῶν προλήψεων ἔποψιν, μὴ δικαιολογοῦσα ὅσας ιδέας ἐκφράζει, διότι δὲν ἀπευθύνεται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ· ἐν ᾧ τοῦναντίον ὁ ἀποδυόμενος εἰς ἐπιστημονικὴν συζήτησιν ἀνάγκη καὶ τὰς γελοιωδεστέρας ἐνστάσεις διὰ τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης νὰ ἀνατρέψῃ, διότι δυσκόλως ἀποβάλλει τις ιδέας, εἰς ἃς ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπίστευεν, ὅσον γελοῖαι καὶ ἀνυποθετῶσιν αὐταί· ὅταν δὲ ἀτελῶς μόνον καὶ ἐπιπολαίως ἀναιρεθῶσιν αἱ τοιαῦται ἐνστάσεις, τότε ἡ συζήτησις ἀντὶ ὠφελίμου ἐπιβλαβῆς καθίσταται, ὡς κρατύνουσα τὰς προλήψεις, ἃς ἐπεχείρισε νὰ καταστρέψῃ· διότι τὰ ἀσθενῆ ἐπιχειρήματα δυνατόν νὰ ἐκλάβῃ ὡς ἐκ κακυβουλίας προερχόμενα πᾶς ὅστις συμμερίζεται τὰς τοιαύτας προλήψεις, μὴ πειθόμενος ἐπειδὴ ἰσχυρῶν ἀποδείξεων δεῖται, ὅπως ἀποβάλλῃ ιδέας, φερούσας μάλιστα τὸ κύρος ὀλοκλήρων αἰώνων.

Ἴδού διατὶ, καίτοι κατ' ἀρχὴν συμφωνοῦντες μὲ τὸν κύριον Λεβίδην, δὲν δύναμεθα νὰ ἐπιδοκιμάσωμεν τὴν περὶ ἁγίων λειψάνων ὀλιγοσέλιδον αὐτοῦ πραγματείαν, ὡς λίαν ἐπιπολαίως ἐξετάζουσιν τὸ ζήτημα. Διότι, ἐπιλαβόμενος νὰ πραγματευθῇ τοσοῦτον σπουδαῖον

ζήτημα, ὁ κ. Λεβίδης δὲν ἀνέτρεξεν εἰς συγγραφεῖς ἔχοντας κύρος, συγγραφεῖς μελετήσαντας ἐπισταμένως αὐτὸ καὶ πολλὰ καὶ σοφὰ περὶ αὐτοῦ γράψαντας, δὲν ἀνέγνω τέλος συγγράμματα εἰδικὰ, ὡς τοῦ Καλβίνου τὸ περὶ λειψάνων σύγγραμμα, τὴν πρώτην κατὰ τῶν τοιούτων προλήψεων διαμαρτύρησιν, τοῦ Collin de Plancy τὴν τρίτομον μονογραφίαν περὶ ἁγίων λειψάνων (Dictionnaire de reliques) τοῦ Bollandi καὶ τῶν Βολλανδιστῶν τὰ Acta sanctorum, καὶ τόσα ἄλλα, ἀλλ' εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τέσσαρα ἢ πέντε μόνον συγγράμματα, ἐν οἷς ἀκροθιγῶς θίγεται τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ παρέρχως γίνεται μνεία περὶ αὐτοῦ, ἦτοι: τοῦ Maury τὸ Histoire des religions de la Grèce antique t. II p. 51—52, ὅπερ ἀποροῦμεν διατὶ οὐδύλως ἀναφέρει, καὶ τὰ ἐξῆς, ἅτινα ἀναφέρει· Voltaire, Dictionnaire philosophique art. Reliques καὶ article conciles (ἐνθα ὁμως οὐδὲν εὐρίσκομεν ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια παραπέμπει ἡμᾶς ἐν σ. 41 νὰ ἴδωμεν) τοῦ Migne τὴν Encyclopédie théologique t. 35. τοῦ Bouillet, τὸ Diet. des sciences des arts etc. ἐν ᾧ τὸ ἄρθρον Reliques πληροῦ μόνον Εἰκοσι στίχους μιᾶς στήλης, τοῦ Bescherelle τὸ Dictionnaire national, 22 αὐτὸ στίχους ἔχον περὶ ἁγίων λειψάνων, καὶ τὸ Nouveau dictionnaire de conversation, ἐνθα ἐπὶ τέλους ἀφιεροῦνται μία περίπου καὶ ἡμίσεια σελίδες διὰ τὰ ἅγια λείψανα, ὑπὸ τοῦ Th. Le Moine, ὅστις ὡς ἐμάντευσεν ἐν σ. 15 ὁ κ. Λεβίδης εἶναι διαμαρτυρόμενος! ἀλλ' ὅστις ἐν τούτοις δὲν μᾶς λέγει τίποτε περὶ ἁγίων λειψάνων, ἐκτὸς γλαφυρῶν τινῶν λόγων περὶ τῆς τιμῆς τῶν τάφων καὶ τῶν νεκρῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.— Πᾶσαι δὲ αἱ λοιπαὶ παραπομπαὶ ἀντεγράφησαν ἐκ τῶν ἀνωτέρω βιβλίων, πρὸ πάντων ἐκ τοῦ Maury, τοῦ Migne καὶ τοῦ Voltaire.

Ἄλλ' ἀφ' ἐτέρου πολλὰ ἄλλα συγγράμματα ἐμελέτησεν ἐκτὸς τοῦ προκειμένου· ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὀχυροῦται ἄνευ ἀνάγκης ὀπισθεν τῆς γνώμης φιλοσόφου τινὸς εἴτε τοῦ Pascal, εἴτε

τοῦ Πλάτωνος, εἴτε τοῦ Ῥοβεσπιέρρου (σ. 55.) Οἱ πολιτειολόγοι ὁλοκλήρους τοῦ φυλλαδίου καταλαμβάνουσι σελίδας, τοῦ ἀναγνώστου εἰς μάτην ἀναφωνούτος «Τί τὰ ὑτὰ πρὸς Διόνυσον;» ὡς ἀνεφώνουν καὶ οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας μὴ δυνάμενοι νὰ ἐννοήσωσιν ὁποῖα σχέσις ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν τραγωδιῶν τοῦ Θέσπιδος καὶ τῶν Διονυσίων. — Ἐν τούτοις πρέπει νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεὸν διότι καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας πραγματείας ἐν πραγματείᾳ — ἅς μᾶς ἐπιτραπῇ ἢ ἐκφρασίς — μᾶς ἀπήλλαξεν ὁ συγγραφεὺς. Διότι ἰδοὺ τί λέγει ἐν σ. 12. «Ἡ δυνάμην ἐνταῦθα, ὑπερπηδῶν ἀρχαιοτέρας τινὰς τῶν θρησκευμάτων φάσεις, νὰ ἱστορήσω, ὅτι καὶ Ἑλληνικαὶ ιδέαι μετέβησαν εἰς τὴν Ἀφρικὴν διὰ τῶν Νεοπλατωνικῶν καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ὡς ἱμάτια τὸν Χριστιανισμόν περιέβαλον, ἢ μᾶλλον αὐταὶ τὸν Χριστιανισμόν παρήγαγον· ἡ δυνάμην δὲ καὶ τὰς εἰδωλολατρικὰς τῶν προγόνων ἡμῶν τελετὰς πρὸς ντὰς Χριστιανικὰς παραβάλλων, τὴν συγγένειαν καὶ ὁμοιότητα αὐτῶν νὰ παραστήσω· ἡ δυνάμην πρὸς τούτοις νὰ συσχετίσω τὸν Λόγον τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὸν Λόγον τοῦ Ἰωάννου, καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου» καὶ ἐν σ. 51—52 «ἡ δυνάμην ἐνταῦθα νὰ ἱστορήσω, ὅτι οὐ μόνον ἐξωμολογοῦντο ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἑλλάδος» (καὶ ἐνταῦθα μία παραπομπὴ εἰς Πλούταρχον ἐκ τοῦ Βολταίρου ληφθεῖσα) «καὶ πρὸ Χριστοῦ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ (ἐπίσης) κατὰ τε τὸν Πλούταρχον ἐν τοῖς Λακωνικοῖς ἀποφθέγμασι καὶ τὴν Μισχρὰν τὴν συλλογὴν τῶν Ἰουδαϊκῶν Νόμων» (ἐπιλαμβάνονται δηλονότι ἐν τῷ κειμένῳ αἱ πρὸ δύο μύλις στίχων ἐν ὑποσημειώσεσι γινόμεναι παραπομπαί) «καὶ κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν συλλογὴν» (ὁ κ. Λεβίδης παραπέμπει εἰς κεφ. λε', ἀλλὰ τὸν παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς εἴπῃ ὁποῖον βιβλίον εἶναι αὕτη ἡ Ἰουδαϊκὴ συλλογὴ, ἂν τὸ ἀνέγνωσε καὶ ποῦ τῶν Ἀθηνῶν

εὑρίσκεται, διότι καθὼς γνωρίζομεν ὁ Voltaire ἐξ οὗ παρέλαβε τὴν παραπομπὴν ἐνθ. ἀν. ἀρθρ. Confession, δὲν παραπέμπει εἰς συλλογὴν Ἰουδαϊκὴν, ἀλλ' εἰς Synagogue Judaïque ch. XXXV.) «ἀλλὰ καὶ ὅτι οἱ τε Ἰνδοὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Γάγγῃ, οὕτινος τὰ ὕδατα ἱερὰ ἐνομίζοντο, καὶ πάντες οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς μυστηριώδη τινὰ δύναμιν τοῖς λουτροῖς ἀπέδιδον, ἐκ κλιματολογικῶν αἰτιῶν ἐξηγουμένην.»

Ἴσως ὁ κ. Λεβίδης ἐπιχειρῶν νὰ γράψῃ περὶ ἀγίων λειψάνων, ἐνόμισεν ὅτι ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ὁμιλήσῃ de omnibus rebus et quibusquam aliis (περὶ ὅλων τῶν πραγμάτων καὶ μερικῶν ἄλλων ἀκόμη.)

Δὲν λείπει δὲ νὰ μᾶς ἐπιδεικνύῃ, περὶ ἀγίων λειψάνων ὁμιλῶν, ὅτι καὶ νομικὰς γνώσεις κέκτῃται οὐ τὰς τυχούσας ὁ συγγραφεὺς καὶ ἀρτίως τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐμελέτησεν. Οὕτω, ἐν σ. 9 μανθάνομεν ὅτι τὸ πάλαι ἐν Ῥώμῃ οἱ δανεισταὶ διεμελίζοντο τὰ σώματα τῶν ὀφειλετῶν, ὅπερ ὁ κ. Λεβίδης πιστοποιεῖ διὰ μαρτυρίας τοῦ Quintiliani ἐκ τοῦ Φρεαρίτου τὴν παραπομπὴν ταύτην παραλαβών.

Εἰς φίλος μας ἔσχε τὴν ὑπομονήν, ὡς μᾶς διηγῆθη, νὰ κάμῃ στατιστικὴν τινα περὶ τοῦ φυλλαδίου τοῦ κ. Λεβίδου· κατ' αὐτὴν 14 μὲν σελίδας καταλαμβάνουσι τὰ παραθετόμενα χωρία συγγραφέων ὁμιλούντων περὶ ἐλευθερίας, περὶ ἀληθείας, περὶ ἱστορίας, περὶ προόδου καὶ περὶ χαρᾶς· 4 σελίδας καταλαμβάνει ὁ τίτλος καὶ χωρίον τι τοῦ John Stuart Mill, τῆς γνώμης τοῦ ὁποίου ὡς ἀφελέστατα μᾶς διηγεῖται ὁ κύριος Λεβίδης εἶχε μεγάλην ἀνάγκην ὅπως πεισθῇ καὶ δημοσιεύσῃ τὴν πραγματείαν του· 8 σελίδας ἢ μᾶλλον 7 (διότι ἀφαιροῦμεν μίαν τοῦ Laboulaye) ἢ εἰσαγωγὴ, ἐν ἣ ὁ συγγραφεὺς δεικνύει ἑαυτὸν ὡς θαρρᾶλέον πρόμαχον νέων ἀρχῶν καὶ νέων ἰδεῶν, καὶ ἐν ἣ μὲ σιδηρὰ βήματα προβαίνων ἐν ὀνόματι τῆς προόδου καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, λέγει (σ. 7) ὅτι ἀναλαμβάνει νὰ

ὁμιλήσῃ περὶ ἁγίων λειψάνων· καὶ 10
σελίδες περίπου ἀπαρτίζουν τὸν ἐπί-
λογον. Ἐπειδὴ δὲ ὁλόκληρον τὸ φυλλά-
διον σύγκειται μόνον ἐξ 60 σελίδων, δὲν
μᾶς μένουσιν ἢ 25 μόνον σελίδες διὰ
τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος, ἐξ ὧν
ὅμως πρέπει νὰ ἀφαιρέσωμεν 5 ἔτι σε-
λίδας· ἐκ τούτων 5 μὲν κατέχουσιν ὅσα
ὑπόσχεται ὅτι θὰ μᾶς εἴπῃ, ἐτέρας δὲ
δύο ὅσα λέγει ὅτι ἡδύνατο νὰ μᾶς εἴπῃ!
Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐκάστη σελὶς εἶναι
ἐκτετυπωμένη ἐπὶ παχέων χαρακτήρων
τῶν 12 στιγμῶν, καὶ ἀποτελεῖται ἐξ
25 στίχων.

Ὡς ἐκ τῆς στατιστικῆς ταύτης βλέ-
πει ἕκαστος μόνον 20 σελίδας δυνά-
μεθα νὰ ἐξετάσωμεν, διότι ἐν αὐταῖς
κυρίως περιορίζεται ἡ ὅλη πραγματεία.
Ὁμολογοῦμεν ὅτι καὶ ἐν ταῖς σελίσιν
αὐταῖς ἐν αἷς ἐκτυλίσσεται ἡ ὅλη οὐσία,
καὶ ἐν τῷ προλόγῳ καὶ ἐπιλόγῳ δὲν
ἡδυνήθημεν νὰ παρακαλουθῶμεν τὸν
συγγραφέα· διότι ὁ κ. Λεβίδης φαίνεται
ἐχθρὸς κεκηρυγμένος τοῦ συνειρμοῦ τῶν
ιδεῶν· ὁμιλῶν ἐν σ. 18 περὶ νεκροῦ τινος
ἀναστηθέντος κατὰ τὴν γραφὴν διότι
ἠψατο τῶν ὁστίων Ἑλισσαιῆς, μᾶς διη-
γεῖται ἀκολουθῶς πῶς ὁ ἅγιος Δαυρέν-
τιος ἀπεσφύρθη αὐτιβούλως (:). παραχω-
ρήσας τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ τάφου τῷ
ξένῳ αὐτοῦ ἁγίῳ Στεφάνῳ· ἔπειτα
μᾶς προκαλεῖ νὰ παρατηρήσωμεν τὰς
οὐρανομήκεις καὶ πολυταρά-
χους (!) φλόγας, αἷς ἀνῆψαν οἱ
Ἀχαιοὶ ὑπὲρ τοῦ Πατρόκλου,
καὶ μετὰ ταῦτα μᾶς διηγείται πῶς κατὰ
τὸν Βιργίλιον ἔρρευσεν ἄφθονον αἷμα
ἐκ τῶν ῥιζῶν ὡς ὁ Αἰνείας ἐκ τοῦ τάφου
τοῦ Πολυδώρου ἀπέσπασε, καὶ τοῦτο
ἐπειδὴ περὶ ποιητοῦ ὁ λόγος
(τοῦ Ὀμήρου) καὶ δὲν νομίζει
ἐκ τὸς τοῦ προκειμένου νὰ ἀ-
ναφέρῃ τὴν διήγησιν ταύτην
τοῦ Βιργιλίου. (σ. 21) Ἐπειτα μᾶς
προκαλεῖ νὰ μεταβῶμεν καίεις τὸν Ἡρό-
δοτον· ἐκ τοῦ συγγραφέως τούτου παρα-
λαβὼν ἐν σ. 22 διηγείται τὴν περὶ τῶν ὁ-
σέων τοῦ Ὁρέστου παράδοσιν, ἧς τὸ τέλος
δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν σ. 52.

Διατὶ ἡ κολοσσιαία αὕτη τμήσις καὶ ἡ
μεσολάβησις τοσούτων παραγράφων;
μόνον ὁ κ. Λεβίδης τὸ γνωρίζει· ἔπειτα
μᾶς ἐξηγεῖ τὰς μεθόδους τῆς ταριχεύ-
σεως, καὶ ἀκολουθῶς μᾶς ὁμιλεῖ περὶ
μομιῶν, καὶ μετ' αὐτὰς περὶ τῆς ὁμο-
πλάτης τοῦ Πέλοπος.... ἀλλ' ἕως
ἐδῶ μόνον ἡδυνήθημεν νὰ παρακολου-
θῶμεν τὸν κ. Λεβίδην εἰς τὰ τερα-
τώδη ἄλματα τῶν ιδεῶν του.

Βάσις τῆς πραγματείας τοῦ κ. Λε-
βίδου εἶναι ἡ ἀπόδειξις ὅτι καὶ παρ'
ἀρχαίοις ὑπῆρχον ἅγια λείψανα· ἂν
καὶ οὐχὶ πολὺ μεγάλην γνῶσιν τῆς ἀρ-
χαιότητος φαίνεται ἔχων, ὡς ἐξάγομεν
ἐκ τῆς σ. 53 ἔνθα λέγει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι
εἶχον ἅγιον Γηρυόνην, καὶ Ἀγίαν Μέ-
δουσαν, καὶ ἅγιον Ἀρκάδα κλπ. κλπ.
οὐχ ἡττον ὅμως ἐπειδὴ ΟΛΑ τὰ περὶ
ἁγίων λειψάνων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα
παραδείγματα εἰσὶν εἰλημμένα ἐκ τοῦ
Maury (Hist. des religions de la Grèce
t. II p. 51—52), οὐδὲν ἔχομεν νὰ παρα-
τηρήσωμεν, εἰ μὴ ὅτι, ὡς νομίζομεν,
ἔπρεπε νὰ ἀναφέρῃ καὶ τὸν συγγραφέα
τούτου, ἐπὶ δύο σελίδων τοῦ ὁποίου ἡ
βάσις ὁλοκλήρου τῆς πραγματείας του
στηρίζεται. Δάθος ὅμως μέγα ἔπραξεν
ὁ κ. Λεβίδης μὴ περιορισθεὶς εἰς τὸν
σοφὸν τούτον μυθολόγον, ἀλλ' ἀκολου-
θήσας καὶ τὸν εὐφάνταστον, ὡς τὸν
ἀποκαλεῖ, Le Moine, διότι περιέπεσεν
οὕτω εἰς τὸ ἀσυγχώρητον σφάλμα νὰ
ἐκλάβῃ ὡς ἅγια λείψανα τὴν κόριν τῶν
καιομένων ἀρχαίων νεκρῶν, καὶ τὰς
ἐπικηδείους τελετὰς αὐτῶν νὰ περιγρά-
ψῃ ἐν σ. 15 κε. Τοιαῦτα τὰ δυσάρεστα
ἀποτελέσματα τοιούτων πηγῶν.

Παρατηροῦμεν προσέτι εἰς τὸν κ.
Λεβίδην ὅτι εἶναι κακὸν νὰ παραλαμ-
βάνῃ ἐξ ἄλλων συγγραμμάτων ἀβασα-
νίστως παραπομπάς· οὕτω κακῶς ἐν σ.
49 παραπέμπει εἰς Fleury t. x p. 289
ἐπειδὴ κακῶς ἡ παραπομπὴ αὕτη εὐρί-
σκεται παρὰ Migne, ἀντὶ Fleury t. x p.
256—257. — Ἐπίσης κακῶς ἐν σ. 51
παραπέμπει εἰς Eunap. Sard. Boiss. p.
45 et Annotat p. 277 ἐν ᾧ ὁ Εὐνά-
πιος εἶναι Ἕλληνας καὶ οὐχὶ Λατίνους συγ-

ἡ γραφεύς· ἀλλ' ἡ παραπομπή αὕτη εὐρίσκεται οὕτως ἐσφαλμένως καὶ παρὰ Σ. Ζαρπελίω (Βυζαντ. μελετ. σ. ι'. — ιε'. σημ. 94) ὁποῦθεν παρέλαβεν αὐτὴν ὁ κ. Λεβίδης ἀντὶ τῆς ἀνατρέξεως ἀπευθείας εἰς τὸν Εὐνάπιον τοῦ Boissonnade, ἢ εἰς τοῦ Boissonnade τὰ Anecdota Graeca, ἐνθα καὶ τὸ ποίημα Χριστοφόρου τοῦ Μιτυλήνης τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθη. — Τί δὲ νὰ εἰπώμεν περὶ τῶν ἐξῆς παραπομπῶν; (ἐν σ. 49-50) Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων (Liv. x contre Julien) ὁ ἐπίσκοπος Θεοδώρητος (Question 51 sur l'Exode)· πατέρες τῆς ἐκκλησίας τῆς γ' καὶ δ' μετὰ χρ. ἑκατονταετηρίδος, γράφοντες γαλλιστί!!! τὸ αἰνίγμα ὅμως ἐννοεῖται εὐχερέστατα, ὅταν εἰπώμεν ὅτι αἱ παραπομπαὶ αὗται ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ Dictionnaire philosophique τοῦ Voltaire, art. Reliquie.

Τὰ αὐτὰ λέγομεν καὶ περὶ τῆς γαλλιστί γενομένης παραπομπῆς εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου, λατινιστὶ ὡς γνωστὸν γεγραμμένους καὶ εἰς τὴν αὐτὴν γλώσσαν ἐκδοδομένους εἰς αὐτοὺς παραπέμπει οὕτω: C. de trente XXV Sess de l'inv. des Saints.

Καταλήγομεν τὸν λόγον εἰς τὰς ἀνωτέρω μόνον παρατηρήσεις περιοριζόμενος, πλείστας δὲ ἄλλας παραλείποντες, διότι οὔτε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, οὔτε διάθεσιν ἔχομεν νὰ ἐξακολουθήσωμεν. Μήτις ὅμως ψέξῃ ἡμᾶς ὡς ἀπαιτοῦντας πολλὰ παρὰ νέου, περὶ τὸ δίκαιον ἀσχολουμένου, καὶ παρέργως, ὅσον αἱ νομικαὶ σπουδαὶ τῷ ἐπέτρεπον ἐπιλαβομένου τῶν μεσαιωνικῶν μελετῶν. Αὐτὸς ὁ στιγγραφεὺς μᾶς κάμνει πολλὰ ἐξ αὐτοῦ νὰ περιμένωμεν, καθ' ὅτι ἐν σ. 41 λέγει τὰ ἐξῆς, μετὰ στόμφου οὐ τοῦ τυχόντος. «Ὡστε, ἀναλαμβάνων τὴν ἱστορικὴν δᾶδα καὶ εἰσχωρῶν εἰς ἐποχὰς παλαιτάτας, ὥς ἐπισκοτίζει ἡ ὁμιχλώδης τοῦ μύθου ἀτμόσφαιρα, εἴτα δ' ἐπισκεπτόμενος τοὺς μεταγενεστέρους καὶ τελευταίους τοὺς νεωτάτους χρόνους, ΘΕΛΩ ΠΕΡΙ-ΣΤΗΝΑΞΕΙ ΠΑΝΤΟ ΣΩΖΟΜΕΝΟΝ

ΠΕΡΙ ΑΓΙΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ (1).» καὶ ἐν σ. 55. «Ἐξετάσας, Κύριοι, ἐποχὰς παλαιτάτας καὶ τὰ περὶ ἁγίων λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος περισωθέντων ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τοῦ χριστιανισμοῦ παραστήσας, ἴσως ὥφειλον νῦν νὰ κατατρέψω τὸν λόγον, ἵνα μὴ ΑΠΟΚΑΛΥΨΩ τὰς μετέπειτα καὶ ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι, καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις ἀσχημίας... κλπ. (2).»

Τοιοῦτο τὸ φυλλάδιον τοῦ κ. Λεβίδου ὁ συγγραφεὺς εἶναι φίλος μας καὶ διὰ τοῦτο ἐκρίναμεν αὐτὸν αὐστηρότερον τοῦ δέοντος· διότι ἐλπίζομεν ὅτι οὐ μόνον δὲν θέλει δυσареστηθῇ, ἀλλὰ καὶ τὸ β' τῆς πραγματείας αὐτοῦ μέρος θὰ λάβῃ ἀφορμὴν ἐκ τῆς παρούσης κρίσεως νὰ ἐπιδιορθώσῃ, ἂν τυχὸν καὶ ἐν αὐτῷ λαυθάνωσιν ὁμοιά τινα μὲ τὰ ἐν τῷ πρώτῳ σφάλμα.

Ν. Γ. ΕΩΛΙΤΗΣ

ΩΔΗ, ΜΟΥΣΙΚΗ, ΧΟΡΟΣ

ΚΑΘ' ΟΜΗΡΟΝ

(Συνέχεια, ἴδε φυλλάδι. ιβ').

«Ὡς περ δὲ ἡ μούσα τὸ δῶρον τῆς ᾠδῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον δίδωσιν, οὕτω καὶ εἶναι εἰς θέσιν αὕτη ν' ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτὸν τὸ δῶρον τοῦτο, μάλιστα ὅταν αὐτὸς ἄγαν καυχᾶται διὰ τὴν περὶ τὸ ἄδειν τέχνην Ἰλ. Β. 594.

καὶ Πηλεὶδὸν καὶ Ἴλῳ καὶ Δωριῶν, ἐνθεν τε Μοῦσαι, ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Θρήϊκον παῦσαν ἀοιδίᾳ, Οὐγαλὴνθεν ἰόντα παρ' Εὐρώτου Οἰχαλῆος· στείτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν, εἴπερ ἂν αὐταὶ μούσαι ἀείδοιεν, κοῦραν Διὸς αἰγιόχοιο, αἱ δὲ γολωσάμενοι πηρὸν θέσαν, αὐτὰρ ἀοιδὴν θεσπεσίην ἀφείλοντο καὶ ἐκλέλαθον καθαριστήν.

Οὕτω δ' ἐν τῷ ἀοιδῷ, ἂν καὶ οὗτος δὲν ἔχῃ ἱερατικὸν τινα χαρακτῆρα τιμᾶ-

(1) Μεταχειρίζομεθα τὰ κεφαλαῖα γράμματα κατὰ τὴν μέθοδον ἣν ἐν τῷ φυλλάδιῳ τοῦ εἰσήγαγον ὁ κ. Λεβίδης ἐπὶ σπουδαίων ὑποθέσεων.

(2) Δὲν νομίζετε ὅτι ἀκούετε ἱερὰ τινὰ τῆς Ἰαίδος, ὁμιλοῦντα περὶ ἀποκαλύψεως μυστηρίων, ἅτινα αὐτὸς μόνος γνωρίζει;